

Анна Погрібна

Німецький коктейль

Один із похмурих кабінетів Штазі (Міністерство державної безпеки в НДР), капітан Герд Вейслер проводить допит. У наступних кадрах бачимо велику аудиторію, де той самий Герд Вейслер читає лекцію студентам Академії таємних служб. Надалі настанови лектора прекрасно ілюструє початкова сцена допиту, який, задля ефективного отримання інформації, має бути безперервним. Чуємо парадоксальні висновки: «Підозрюваний повторює свої відповіді майже слово в слово, тому він бреше, людина, коли говорить правду, може перефразувати відповідь. Зверніть увагу: підозрюваний пригнічений; якщо людина не винна, вона буде обурюватися, галасувати, а злочинці знають про свою вину, тому й пригнічені». І це – про поведінку людини, яка вже багато годин не може встати зі стільця чи навіть ворухнутися і мусить відповідати на одне запитання. Остання настанова Вейслера: «Ті, з ким ви маєте справу, – вороги соціалізму. Не забувайте про це». Так розпочинається дебютний фільм німецького режисера Флоріана Доннерсмарка «Життя інших».

Ці паралельні сцени задають тон подальшим подіям, навіюють задушливу атмосферу Східного Берліна 1984 року. Реальність НДР того часу сувора: влада за п'ять років до свого краху тримає людей у жорсткій системі контролю, як наслідок – суспільство страху, стриманості й обмеженості, тотальної недовіри. Вплив Штазі на кожен аспект життя в НДР був значним: спецслужба налічувала 91000 співробітників і 300000 агентів, щонайменше один із п'ятидесяти громадян контролював своїх рідних, друзів та знайомих, виявлено справи на 80000 громадян, які вважалися неблагонадійними. Митці зазнавали «особливої уваги», адже їхні твори впливали на формування свідомості людей і, відповідно, не повинні були виходити за рамки офіційної ідеології. Щоправда, сказати, що «Життя інших» – фільм про Штазі (як це зазначається у більшості анонсів) складно, адже на першому плані на правду постає «життя інших» – драматурга Георга Дреймана і акторки Крісти-Марії Шиланд. Саме на історії їхнього кохання, зради, стосунків із друзями режисер демонструє ширшу історію – ситуацію життя в НДР. Це вдалий підхід, оскільки сьогодні це вже складова минулого,

люди живуть у кращому світі, спогади стираються, уявити подібну ситуацію стає дедалі важче. Тому важливим є не набір достовірних деталей та фактів про Штазі, а розповідь як така, що дає глядачеві змогу відчувати атмосферу епохи, прожити історію разом із героями, зробити це частинкою власного досвіду. Реальні факти звісно теж посідають не останнє місце, адже режисер до зйомок фільму близько чотирьох років вивчав архіви Штазі, тогочасне культурне середовище в НДР, політику, спілкувався як із колишніми службовцями Штазі, так і з їхніми жертвами. Такі деталі, як взяття зразків запахів після допиту чи дані Штазі про шрифти всіх друкарських машинок є достовірними, реквізитом теж в основному є справжні речі з колекцій. Цікаво, що більшість східнонімецьких членів знімальної групи свого часу перебували під наглядом Штазі, Ульріх Мює, який зіграв головну роль агента Герда Вейслера, теж зазнав їхнього тиску, його ім'я навіть було внесене до списку митців, яких планували помістити в ізоляційний табір.

Варто сказати кілька слів про розвиток сюжету. Герд Вейслер, перспективний і надійний співробітник Штазі, отримує завдання – знайти будь-які докази проти драматурга Георга Дреймана, щоб легально усунути його від творчого і повноцінного громадянського життя. А причиною є не стільки його п'єси чи погляди, що не відповідають ідеології, а його кохана – акторка Кріста-Марія Шиланд, на яку накинув оком один із партійних керівників. Драматургова квартира, наповнена прослуховувальними пристроями, стає об'єктом спостереження, а Герд Вейслер сумлінно занотовує все почуте і побачене. Щоб бути вірним ідеології, потрібно повністю відмежуватися від «живої» дійсності, притлумити всі свої почуття. Вейслер не має сім'ї, весь час віддає роботі, повертається до своєї незатишної квартири лиш пізно ввечері і дивиться партійні новини по телевізору. Занурення у життя митців відкриває агенту новий світ, де панують сильні емоції і почуття, де люди не бояться думати і говорити. Напевно, він уже не раз зіштовхувався зі світом інших і сприймав його байдуже, не втрачав емоційної рівноваги. Ми ж спробуємо повірити режисерові, що цього разу

Життя інших / Das Leben der Anderen /
 Режисер і автор сценарію: Флоріан Хенкель фон Доннерсмарк
 Оператор: Хаген Богданскі
 Композитори: Стефан Моуча, Гебріель Яред
 У ролях: Ульріх Мюе, Себастьян Кох, Мартіна Гедек
 Німеччина, 2006.

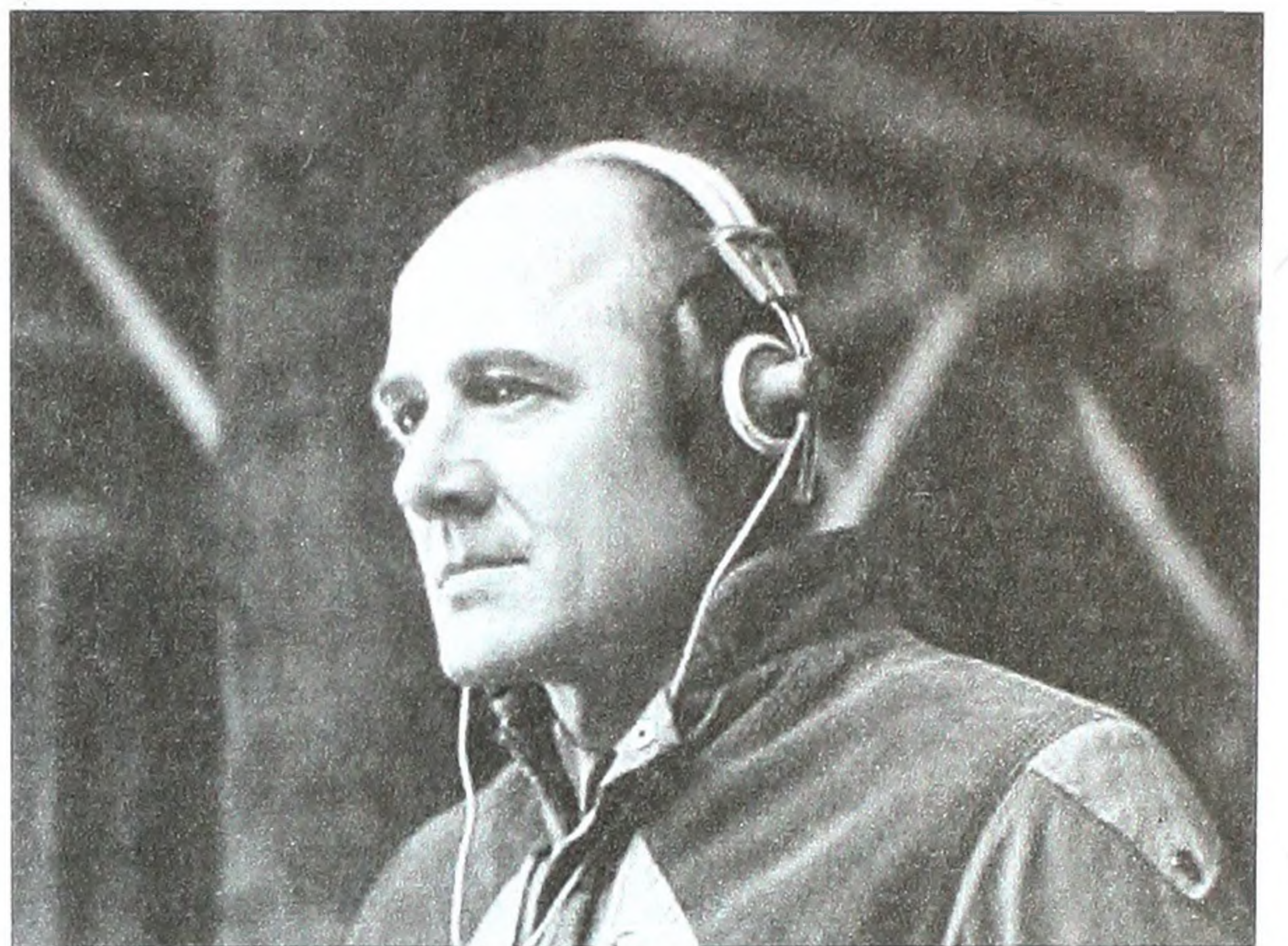

Вейслер відкрив свою душу почуттям і зі зразкового агента Штазі перетворився на співучасника «злочину», який співчуває об'єктам свого спостереження, а згодом ціною власної кар'єри складає фальшиві свідчення і цим рятує Дреймара від арешту. Така схема сюжету виглядає дещо фантастично, але це ж ігровий, а не документальний фільм, і режисер тут може дати волю фантазії.

Попри позірну наївність історії, ми бачимо долю митця, умови його існування у НДР того часу. Саме існування, адже жити повноцінно справжні митці, а не оспівувачі соціалізму, не могли. Це видно не стільки завдяки долі Георга Дреймена, який на початку фільму постає як людина вірна ідеалам держави, скільки завдяки долям його друзів. Один із них, теж драматург, якому закрили всі можливості творчої самореалізації, закінчує життя самогубством. Це значною мірою змінило погляди Дреймена на владу і стало поштовхом для написання статті у «Шпигель» про приховування страшною кількості самогубств у НДР, де панував тотальний контроль над усіма явищами. Навіть після об'єднання Німеччини людям мистецтва було складно повноцінно творити, травми від колишніх утисків лишилися.

Чомусь складається враження, що майже всі герої фільму зображені надто типово, інколи навіть гіперболізовано. Сцена, коли Кріста-Марія Шиланд видає Штазі свого коханого, злякавшись заборони грати в театрі, виглядає непереконливою. Можливо, тому, що у фільмі вона є передовсім жінкою, якою всі захоплюються, а вже потім акторкою. Можливо, це суб'єктивно, але не відчувається в ній такої відданості театру, щоб зрадити кохану людину. Образ Георга Дреймана – надто ідеалістичний і романтичний. Інша справа – образ агента Вейслера (чудово зіграна роль Ульріха Мюе), в якому ми бачимо переконливе перетворення «сірого кардинала» в «маленьку людину». Його мовчазна присутність задає тон усьому фільмові.

Хороший фільм на актуальну тему. Яскравий коктейль, де є і політика, і кохання; потроху від трилера, детектива, інколи навіть комедії. Фільм, який знайде свого глядача.

Себастьян Кох, Мартіна Гедек у фільмі «Життя інших».
 Режисер Ф.Х. Фон Доннерсмарк. Німеччина. 2006.

Ульріх Мюе у фільмі «Життя інших».